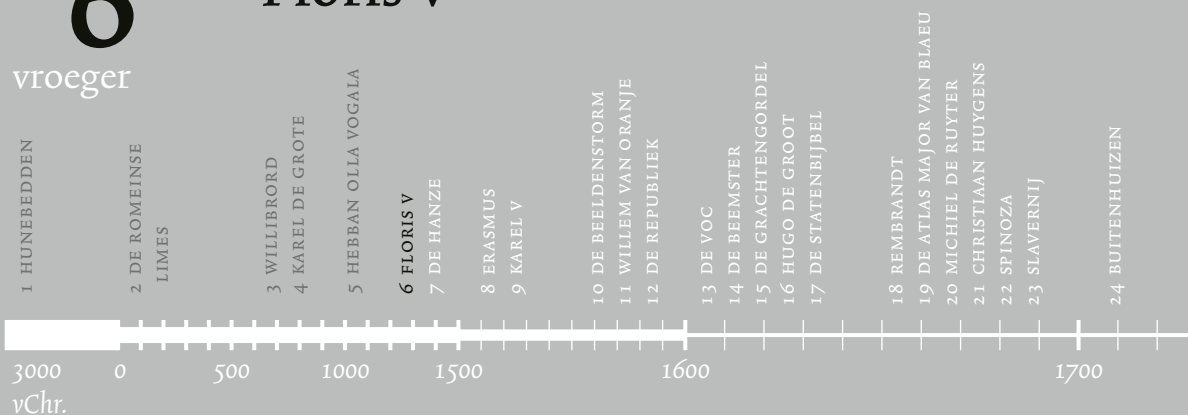

6

Floris V

vroeger

52

Floris V werd op 24 juni 1254 geboren als eerste en enige zoon van graaf Willem II van Holland en Zeeland, heer van Friesland. Willem was bovendien Rooms-Koning van het Duitse Rijk, een bijzonder eervolle en machtige positie.

Floris was anderhalf jaar oud toen zijn vader stierf tijdens een oorlog tegen opstandige West-Friezen. Als erfgenaam van zo'n belangrijke vader kreeg hij een uitstekende opvoeding. Zijn leermeester was de Vlaamse schrijver Jacob van Maerlant, die hem klaarstoomde voor zijn leven als graaf. Hij bracht hem bij dat niet alleen edelen, maar ook gewone burgers en boeren kansen verdienden.

Dat laatste zou Floris echter niet erg geliefd maken bij zijn edelen. Die noemden hun graaf spottend 'der keerlen God': de God van de gewone man.

Op zijn twaalfde was Floris volgens de wetten van die tijd oud genoeg om te regeren en hij was amper veertien jaar oud toen hij trouwde met Beatrijs van Vlaanderen. Ze hadden een gelukkig huwelijk en kregen negen kinderen.

Omdat de handel met Engeland voor zijn graafschappen van levensbelang was, probeerde Floris vriendschap te sluiten met de Engelse koning Edward I en daar had hij blijkbaar veel voor over...

25 EISE EISINGA

26 PATRIOTTEN

27 NAPOLEON

28 KONING WILLEM I

29 DE EERSTE SPOORLIJN

30 DE GRONDWET

31 MAX HAVELAAR

32 VERZET TEGEN KINDERARBEID

33 VINCENT VAN GOGH

34 ALETTA JACOBS

35 EERSTE WERELDOORLOG

36 DE STIJL

37 DE CRISISJAREN

38 TWEEDE WERELDOORLOG

39 ANNE FRANK

40 INDONESIË

41 WILLEM DREES

42 DE WATERSNOOD

43 DE TELEVISIE

44 HAVEN VAN ROTTERDAM

45 ANNIE M.G. SCHMIDT

46 SURINAME EN DE NED. ANTILLEN

47 SREBRENICA

48 VEELKLEURIG NEDERLAND

49 DE GASEL

50 EUROPA

nu

Een koningszaal

Floris heeft geen zeebenen, maar hij houdt zich groot. Om niet op zijn protesterende maag te hoeven letten, haalt hij zich Beatrijs voor de geest: hoe ze hem stond uit te zwaaien, haar sluier wapperend in de wind. Aan haar hand hield ze de kleine Margaretha. Zij is de reden van zijn tocht. Vijf jaar is ze nu, zijn oogappel.

54

Hoe is het mogelijk, denkt Floris, hoe is het in godsnaam mogelijk dat zij wel gezond is en al hun andere kinderen niet? Willem, Dirk, Otto, de kleine Machteld: allemaal zijn ze gestorven. Alleen Margaretha blijft gespaard. Geen kinderziekte, geen verkoudheid lijkt haar te deren. Floris hoopt vurig dat het zo blijft. Maar hij maakt zich zorgen, niet om haar gezondheid, maar om haar toekomst. Want een gravin aan het hoofd van zijn roerige graafschappen maakt weinig kans. Hij denkt aan de edelen: aan de opstandige heer Van Amstel, aan Van Borselen en Van Renesse. Stuk voor stuk kerels die vooral aan hun eigen belangen denken. Zij zullen er misbruik van maken wanneer er een zwakke gravin aan het hoofd van Holland en Zeeland zal staan.

Floris zucht diep. Hij heeft erover gedacht Margaretha te verloven met een zoon van Nicolaas van Cats of Albrecht van Voorne, edelen die hem altijd trouw hebben gediend. Maar dat zou alleen maar kwaad bloed zetten. Hij doet er verstandig aan zijn heil in Engeland te zoeken. Een buitenstaander staat boven de partijen en de Engelse koning heeft macht, échte macht. Edward is een van de belangrijkste heersers van zijn tijd. Hij is de koning van Engeland, prins van Wales, heer van Ierland, hertog van Aquitanië en hij trekt aan de touwtjes in Schotland. Intussen gaat hij rustig op kruistocht naar het Heilige Land zonder dat er thuis ook maar iets gebeurt wat hij niet wil. Kijk, denkt Floris, dat zou ik dus nooit kunnen doen.

Hij schrikt op. 'Ah, Nicolaas,' zegt hij tegen de edelman die naast hem is komen staan.

'Heer graaf,' zegt Nicolaas van Cats, 'ziet u die witte lijn aan de horizon? De Engelse krijtrotzen. We zijn er bijna.' De Zeeuwse edelman kijkt omhoog naar het zeil. 'Met deze wind duurt het niet lang meer.'

Boven hen krijsen de eerste meeuwen.

Floris knikt opgelucht. 'Dank je, Nicolaas,' zegt hij.

Het is een schitterende zomerdag en de stad baadt in het zonlicht wanneer de koggen de Theems op varen in de richting van het paleis van Westminster. Floris kijkt zijn ogen uit. Het wemelt van de schepen en bootjes, en langs de oevers en kaden wordt druk gelost en geladen. Hier zie je wat hij al een hele poos denkt: het gaat om de handel! Landbouw blijft natuurlijk belangrijk, want de mensen moeten eten. Maar geld verdienen doe je zo: in steden, met burgers die grondstoffen in- en uitvoeren en vervolgens de producten verhandelen die daarvan worden gemaakt. Laken brengt immers veel meer op dan wol alleen. Daarom is het goed dat Margaretha met prins Alfons zal trouwen. Vriendschap met de Engelse koning zal de handel goeddoen. De steden in Holland en Zeeland zullen groeien. Niet de adel, maar de gewone burger heeft de toekomst! Waar zou koning Edward anders zo'n schitterend paleis van kunnen bouwen? Hij heft natuurlijk belasting op alles wat er wordt verhandeld.

55

'We zijn er, heer,' meldt Nicolaas. Hij weet de weg, want hij is al eerder in Londen geweest om dit bezoek voor te bereiden.

De koggen meren aan bij een lange steiger. Trossen worden uitgeworpen, mannen schreeuwen en vaandels staan strak in de wind. Aan het begin van de steiger staan deftige Engelse heren. Ze zien er voornaam uit in hun zijden tunieken en met bont afgezette mantels. Eén man valt op tussen al die glanzende vogels, want hij is van top tot teen in het zwart.

‘Dat is kanselier Burnell,’ fluistert Nicolaas in Floris’ oor.

Floris knikt. Burnell is na de koning waarschijnlijk de machtigste man van het land.

De kanselier buigt en heet hem hartelijk welkom in smetteloos Frans. ‘De koning verwacht u,’ zegt Burnell.

Haastig volgt Floris de Engelse heren, met Nicolaas en de Hollandse delegatie in zijn kielzog. Hij heeft de beste juristen van Holland meegebracht, maar ook enkele betrouwbare edelen. Intussen kijkt hij zijn ogen uit: het paleis is enorm. Torens, zalen, binnenplaatsen met prachtige tuinen en galerijen met spitsbogen en ranke zuilen... Het is duizelingwekkend.

56 Eindelijk bereiken ze de vertrekken van de koning. Kinderstemmen klinken op en zodra Floris de kamer binnenkomt, stapt Edward op hem af. ‘Mijn beste graaf Floris!’ roept hij uit en hij omhelst hem alsof ze elkaar al jaren kennen.

Nicolaas had het hem al gezegd: Edward is lang en indrukwekkend. Niet voor niets wordt hij Edward Steltbeen genoemd. Floris moet zich strekken om zijn begroeting te kunnen beantwoorden. ‘Sire,’ zegt hij, ‘het is een eer u te ontmoeten!’

‘Laat ik u voorstellen aan mijn gezin,’ gaat de koning verder.

Floris buigt en kust de hand van koningin Eleanor. Vier prinsessen worden aan hem voorgesteld: de oudste heet natuurlijk naar haar moeder, daarna komen Joan en Margaret en de kleinste heet Mary.

Opeens valt er een plechtige stilte.

‘En dit is mijn zoon Alfons,’ zegt Edward als een jongen van een jaar of zeven naar voren stapt.

Iedereen lijkt de ernst van dit moment te voelen. Floris neemt de jongen goed in zich op. Hij ziet een beetje bleek, maar hij kijkt wakker uit zijn ogen. Zou deze jongen zijn schoonzoon worden? Zou hij goed zijn voor Margaretha? En voor Holland, voor Zeeland?

Floris buigt, want de kleine prins is hoger in rang dan hij, maar bovendien kan hij hem dan beter in de ogen kijken. ‘Hoogheid,’

zegt hij, 'het is mij een eer de toekomstige echtgenoot van mijn dochter te begroeten.'

Alfons slaat verlegen zijn ogen neer. 'Wees welkom, mijn heer schoonvader,' zegt hij zachtjes in het Frans. 'Hoe gaat het met Margaretha?'

'Heel goed, ik moest u haar liefdevolle groeten overbrengen,' antwoordt Floris.

Belachelijk, natuurlijk! Margaretha weet nog van niets, maar zo hoort het nu eenmaal.

Op dat moment komt Nicolaas naar voren om de prins een geschenk te overhandigen.

‘Een cadeau van mijn dochter voor u, hoogheid,’ zegt Floris.

Het is een klein getijdenboekje. Tevreden ziet hij de goedkeurende glimlach op het gezicht van de koningin.

‘Sta op, mijn waarde graaf!’ roept de koning uit. ‘Kom, laat ik u voorgaan.’

De hele middag overlegt Floris met Edward en hij is diep onder de indruk. De koning doet duidelijk zijn best aardig voor hem te zijn. Hij vertelt honderduit over alles wat hem bezighoudt en het lijkt wel alsof hij oprecht benieuwd is naar Floris’ mening. Zo bespreken ze de problemen die de koning heeft met rebellen in Wales en Floris heeft eindelijk het gevoel dat hij openhartig kan spreken over zijn eigen moeilijkheden met de West-Friezen. Vol belangstelling luistert hij naar Edwards plannen om Wales voor altijd te onderwerpen.

‘Ik zet heel Wales vol met dwangburchten,’ zegt de koning. En met een grijns vervolgt hij: ‘Dat houdt de edelen ook een beetje bezig.’

Misschien moet ik dat ook doen, denkt Floris, burchten bouwen in West-Friesland.

Die avond wordt er in de Grote Zaal een banket gehouden ter ere van de verloving van Alfons en Margaretha. Die zal nu officieel worden afgekondigd.

Floris is opeens zenuwachtig. ‘Doen we hier goed aan, Nicolaas?’ vraagt hij, terwijl ze achter een kamerheer aan door de lange gangen naar de zaal lopen. ‘Is de vriendschap met Edward mijn halve graafschap waard?’

Want dat is wat hij heeft beloofd: zodra Alfons met Margaretha trouwt, krijgt Edward de helft van Holland.

‘Er kan voor die tijd nog van alles gebeuren, heer graaf,’ zegt Nicolaas.

Floris knikt, hij weet wat Nicolaas bedoelt. Hij kan tenslotte nog een zoon krijgen. Een zoon die in leven blijft. Die wordt dan zijn erfgenaam.

‘Het blijft een gok,’ zegt hij.

‘Hetzelfde geldt voor de koning, heer graaf,’ antwoordt Nicolaas.

Floris wil zeggen dat Edward wel minder te verliezen heeft dan hij, maar de woorden blijven in zijn keel steken. Want op dat moment betreden ze de zaal. Nooit van zijn leven zag hij zo’n imposante hal. Een geweldige houten overkapping overspant de ruimte. Lange tafels staan opgesteld, gedekt met fijne witte kleden en versierd met bloemen. De complete Engelse adel is aangetreden. Koning Edward en koningin Eleanor staan hem op te wachten op een podium aan het eind van de hal.

Floris’ hart klopt in zijn keel als hij door de zaal loopt in de richting van het podium. Eén ding weet hij opeens zeker: wat er ook

gebeurt, hij wil ook een grote zaal. Zo'n zaal maakt je in één klap tot een vorst. Zie al die edelen eens staan, mak als de beroemde Engelse schapen: gehoorzaam maken ze hun buiging, terwijl hun vrouwen vriendelijk knikken.

De plechtige afkondiging van de verloving gaat voor een groot deel aan Floris voorbij. De hele tijd kijkt hij omhoog, naar de constructie. En tijdens het banket buigt hij zich naar Edward. 'Welke bouwmeester heeft deze prachtige zaal gebouwd, sire?' vraagt hij.

De koning glimlacht en de rest van de avond gaat het gesprek over hout, tufsteen, baksteen en de beste bouwmeesters.

60 Eenmaal thuis in Den Haag laat Floris er geen gras over groeien. Hij geeft Geraert van Leiden de opdracht een groots bouwproject te beginnen en in de jaren die volgen krijgt zijn bouwplan steeds meer vorm.

'Een koningszaal?' vraagt Beatrijs verbaasd als ze van zijn plannen hoort.

'Ja,' zegt Floris vastbesloten, want inmiddels heeft hij een brief gekregen van Edward. De koning schrijft dat er een nieuwe koning van Schotland moet worden gekozen en omdat Floris een verre neef is van de laatste koning, maakt hij een goede kans. Daarom is het zo gek nog niet. 'Een koningszaal voor mijn dochter, koningin van Schotland en Engeland,' droomt hij hardop.

Beatrijs schudt haar hoofd. 'Ik houd het voorlopig maar op een ridderzaal,' zegt ze. Glimlachend gaat ze verder met het borduren van een nieuw doopkleed, want ze is opnieuw in verwachting.

De hele zomer van het jaar 1282 wordt er gebouwd op het Binnenhof: enorme eiken balken worden aangevoerd uit de bossen bij Haarlem en uit Dordrecht komen karrenvrachten vol bakstenen. De bouw zal jaren in beslag nemen, maar Floris heeft daar geen bezwaar tegen. Zo heeft hij rustig de tijd om het geld bijeen te brengen, want zo'n koningszaal kost natuurlijk een lieve duit.

Als Beatrijs tegen de herfst op alle dagen loopt, staan de eerste eikenhouten dakspanten overeind.

‘Geweldig,’ verzucht Floris tegen meester Geraert.

Die staat instemmend te knikken. ‘De overspanning meet meer dan vijftig voet, heer graaf,’ zegt Geraert. ‘Waar vind je zo’n grote hal?’

Die van Westminster is groter, denkt Floris, maar hij laat niets merken. Hij is dik tevreden. ‘Het wordt een prachtzaal,’ zegt hij.

Diezelfde avond heeft de gravin zich teruggetrokken. De weeën zijn begonnen en Floris is alleen. Zoals altijd wanneer Beatrijs moet bevallen, is hij zenuwachtig en gespannen. Dat gaat nooit over.

61

Het venster staat open, want het is een zachte avond. De gloed-nieuwe dakspanten steken zwart af tegen de ondergaande zon.

‘Laat het gezond zijn,’ bidt Floris zachtjes. ‘God, laat het een jongen zijn.’

Want als het een jongen wordt, blijft Holland zelfstandig. Dan wordt de ridderzaal voor hem.

Uren staat Floris daar. De zon verdwijnt achter de duinen en het wordt kil. Dan gaat de deur achter hem open.

‘Heer graaf?’ Het is Nicolaas.

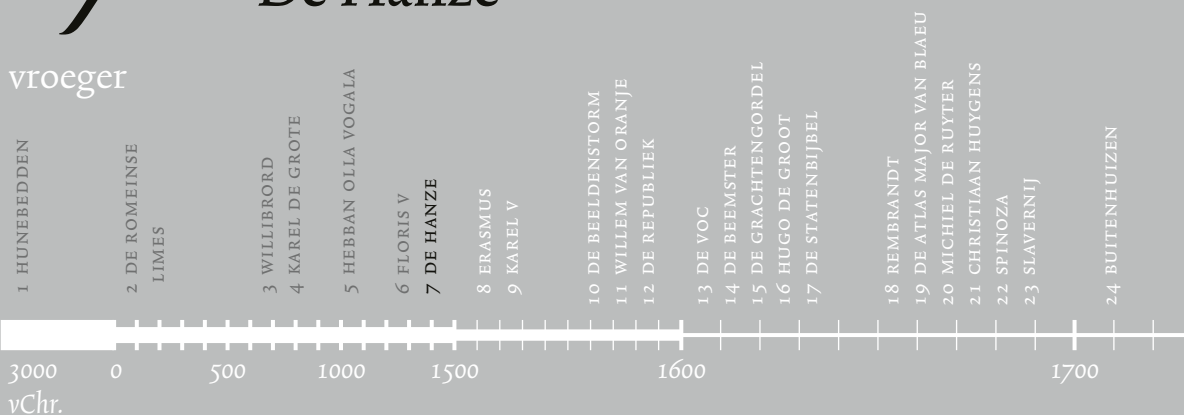
Floris schrikt op. Hoort hij daar een baby huilen?

De nuchtere Nicolaas straalt. ‘Heer graaf,’ roept hij. ‘Het is een jongen! Hoort u de leeuw brullen?’

7

De Hanze

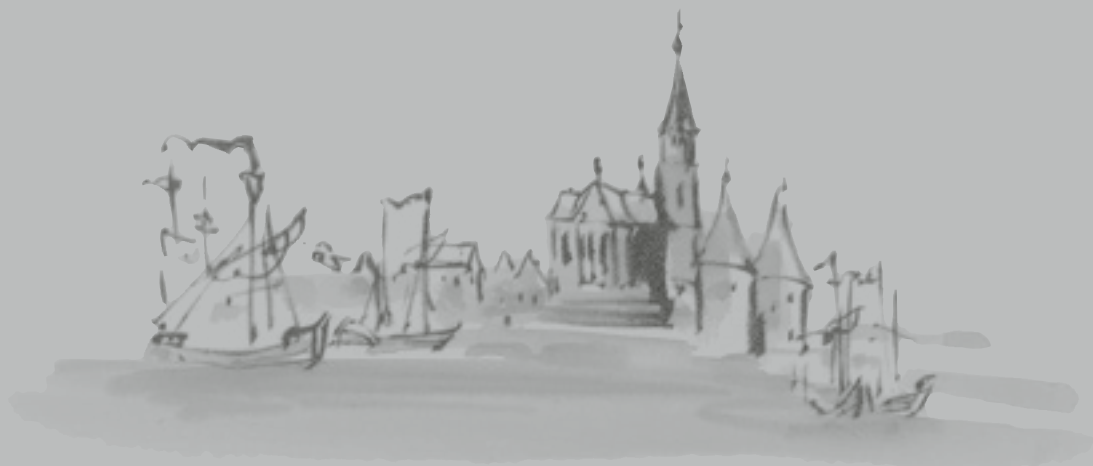
vroeger

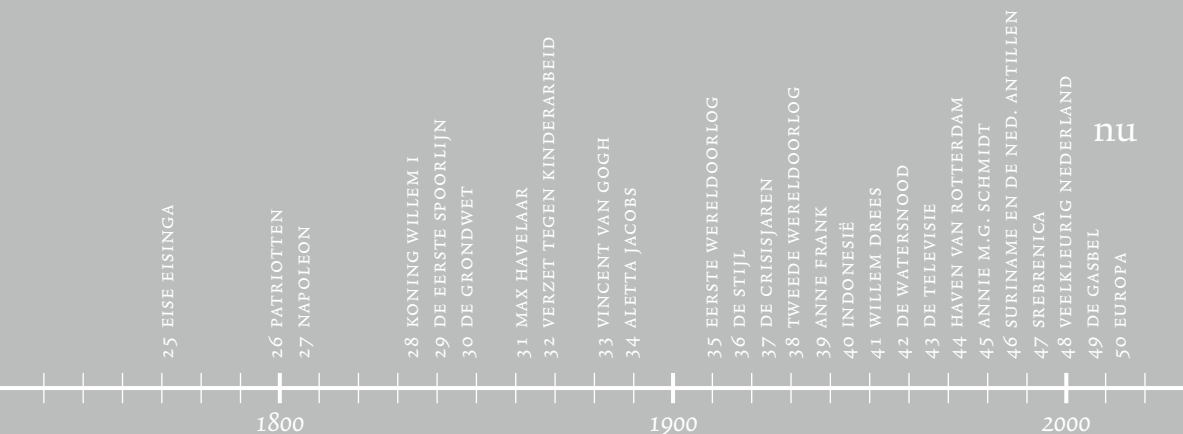

62

Het Hanzeverbond is ooit begonnen met afspraken van Noord-Duitse kooplieden die in dezelfde producten handelden. Hanze betekent eigenlijk gilde. Door samen goederen als hout, vis, laken of zout in te kopen of te verkopen, wisten deze gilden hun kosten te drukken. Door samen te reizen konden de aangesloten kooplui zich beter tegen rovers beschermen – en ook tegen de oneerlijke praktijken van machtige landheren.

In 1356 sloot een aantal steden in Duitsland, Nederland, België, Noorwegen, Polen en de Baltische staten officieel het Hanzeverbond. Dat deden ze om elkaars handel te

bevorderen en te beschermen. De belangrijkste steden die zich hierbij aansloten, waren Lübeck, Hamburg, Bremen, Brunswijk, Keulen, Dortmund, Brugge, Kopenhagen, Bergen (Noorwegen), Danzig, Riga en Reval (nu Tallinn). In Nederland waren dat Groningen en vooral steden langs de IJssel, zoals Zutphen, Deventer, Kampen en Zwolle. Kooplieden openden kantoren in alle aangesloten steden, zodat landgenoten in elke Hanzestad een steunpunt hadden. Maar ook persoonlijke relaties en familiebanden speelden een belangrijke rol bij het Hanzeverbond.

Koert en de kapers van Kuinre

Mist, ook dat nog! Koert staat naast stuurman Klaas op het dek van zijn kogge. Vanmorgen in Stavoren leek het nog mooi weer te worden, maar plotseling kwam er een dikke nevel uit de Zuiderzee opzetten. Het zeil hangt nu als een slap vod naar beneden.

‘Waar zouden we zijn?’ vraagt hij.

‘Net hadden we nog noordwestenwind,’ zegt Klaas.

64

Koert hoort de angst in zijn stem. ‘Je bedoelt toch niet...’ begint hij, maar Klaas’ blik zegt hem genoeg. ‘Kuinre, dus,’ gaat Koert verder. ‘Het is alsof de duvel ermee speelt.’

‘U moet de duvel erbuiten laten, heer,’ zegt de stuurman. ‘Wie van de duvel spreekt, trapt hem op de staart.’

Ze zwijgen. Koert staart somber voor zich uit. Overal is het grijs. Hij kan de voorplecht niet eens meer zien en de twee andere koggen uit Hamburg is hij al lang uit het oog verloren. Samen zijn ze op weg naar Kampen om hun lading bier en graan te lossen en Vlaams laken in te laden.

Uit alle macht probeert Koert niet te denken aan de waard van de herberg in Stavoren, de vorige haven die ze hebben aangedaan. Maar als je ergens níét aan probeert te denken, doe je het juist.

De waard had hem gewaarschuwd. ‘Nu Herman van Kuinre is gedood, is het oorlog. Hermans zoon heeft wraak gezworen. De Hamburgers krijgen de schuld, want het gerucht gaat dat de moordenaars door Hamburgse kooplieden zijn betaald. Dus als je uit Hamburg komt...’ De waard keek hem veelbetekenend aan.

‘Hoe heet die zoon?’ had hij gevraagd om maar iets te zeggen.

‘Ook weer Herman,’ zei de waard. ‘Het is net onkruid: de ene Herman is nog niet dood, of de volgende steekt de kop alweer op.’

Koert had zijn schouders opgehaald en nog een pint besteld.

En nu dobbert zijn schip met een lading graan en bier van de

allerbeste kwaliteit over de mistige wateren ergens ten westen van Kuinre, weerloos als een blinde, lamme eend.

Grote God, denkt Koert, ik zou er mijn halve lading voor overhebben als er nu een stevige bries opstak!

Juist op dat moment klinken er stemmen in de mist en meteen daarop hoort Koert water spatten. Een schip, hij hoort een schip aan stuurboord! Zijn het de andere Hamburgers?

Nog voor hij iets kan roepen, ziet hij twee schuiten langszij komen. Het zweet breekt hem uit. Snelle, lichte scheepjes zijn het, met elk zo'n tien roeiers. Dit gaat mis, verschrikkelijk mis! Pijlen snorren al door de lucht. De mannen schreeuwen, sommige trekken hun messen en Klaas gooit uit alle macht het roer om.

'In naam van Kuinre,' hoort Koert roepen, maar wat er verder wordt gezegd, verstaat hij niet. Overal springen er kerels aan boord. Als ratten klimmen ze over de boorden, het schip in. Koert staat met zijn dolk in zijn hand. Waar moet hij beginnen? Hij steekt om zich heen, hij schopt en trapt. Dan hoort hij iets suizen en opeens is alles zwart.

Koert wil zijn ogen wel opendoen, maar hij heeft zo'n daverende pijn in z'n harses. Wat is er gebeurd? Slechte wijn gedronken? Te veel bier misschien? Zijn oogleden zijn zwaar, loodzwaar.

‘Ik geloof dat de Hamburger bijkomt, heer,’ hoort hij iemand zeggen.

Hij voelt een voet tegen zijn rug en op slag is hij wakker. Hij weet het weer! Ze zijn geakaapt! Tollend komt hij overeind.

‘Op je knieën, Hamburger,’ klinkt het. Handen duwen hem omlaag. ‘Knielen voor de heer van Kuinre!’

Hij is ergens in een kamer. Er branden een paar olielampen, verder is het donker. Koert probeert zijn ogen nog verder open te doen.

‘Buigen, hond!’ roept iemand.

Pijn schiet door zijn zij. Waarom moeten ze hem nou steeds schoppen?

66 Hij buigt zijn hoofd. Daardoor ziet hij alleen twee laarzen. Laarzen met bronzen sporen. Het zijn gemene sporen met van die wielen met punten.

‘Naam?’ vraagt een stem. De laarzen beginnen te lopen, van links naar rechts en van rechts naar links. De sporen rinkelen over de grond.

‘Koert,’ zegt hij. ‘Koert Petersen.’

De laarzen houden halt. ‘Schrijf dat op,’ zegt de stem. ‘Koert Petersen uit Hamburg heeft geprobeerd zonder tol te betalen dat deel van de Zuiderzee te doorkruisen waar wij, de heren van Kuinre, het voor het zeggen hebben. Schip en lading zijn in beslag genomen.’

‘Ook mijn schip?’ Koert kijkt op. ‘Ik wil best tol betalen, maar ik krijg de kans niet eens! Heer Herman, alstublieft, ik smeeek u, niet mijn schip.’

Een jonge ridder met een ringbaard en waterblauwe ogen kijkt hem aan. Koert rilt. De ogen glijden langs zijn ziel als een klont smeltende sneeuw langs je rug.

De ridder trekt één wenkbrauw op. ‘Gooi hem eruit,’ zegt hij tegen de man die Koert heeft geschopt, ‘en zijn mannen erbij.’

Dan draait Herman van Kuinre zich om en hij loopt de kamer uit. Zijn sporen rinkelen op de trap.

Het schemert al wanneer Koert met Klaas en zijn mannen buiten de buitenste gracht staat. Over een uur zal de zon achter de Zuiderzee zijn verdwenen. De burcht van Kuinre steekt donker af tegen de rode hemel. Een blok steen op een bult lijkt het, met langs de buitengracht een gordel van priemende houten staken.

‘Gastvrije lui hier,’ bromt Klaas.

Een eenzame meeuw slaakt een kreet.

‘We moeten een slaappleats zoeken,’ zegt Koert met een zucht. Hij heeft geen rooie duit op zak. Waar zou hij met zijn mannen kunnen slapen? Waar moet hij heen zonder schip?

De grond sopt onder hun zolen terwijl ze naar het stadje lopen dat aan het eind van de dijk tussen het riet verscholen ligt. Alles doet Koert zeer; niet alleen zijn hoofd, maar ook zijn zij en zijn knieën. Maar het meest schrijnt het nog vanbinnen, ergens tussen zijn buik en zijn maag. Koert kent dat gevoel. Die pijn voelt hij altijd als hij spijt heeft. Waarom is hij niet meer op zijn hoede geweest? Waarom is hij niet dichterbij de andere Hamburgse koggen gebleven? Hij klemt zijn kaken op elkaar. Hij moet zo gauw mogelijk naar Kampen. Dat is een grote handelsstad met nauwe banden met de Hanze. Daar woont zijn vriend en compagnon Caspar. Samen kunnen ze misschien het schip terugvorderen. Hij is nog niet klaar met die Herman.

‘Hé,’ klinkt het opeens tussen het riet, ‘waar gaan jullie zo laat nog heen?’ Een oude man kijkt hen vriendelijk aan. Twee dode eenden bungelen aan een lange stok in zijn knuist. ‘Heeft Herman jullie te grazen gehad?’

‘Dat kun je wel stellen,’ zegt Koert.

‘Ik ben Jan de Kooiker,’ zegt de man. ‘Geloof me, in Kuinre moeten we ook niks van die hoge heren hebben.’ Hij knikt nog eens vriendelijk. ‘Kom maar met mij mee. De vrouw heeft vast nog wel iets lekkers in de pan.’

Koert weet even niet wat hij zeggen moet. Zou het na al die rampspoed toch nog een beetje meezitten?

‘Kom nou maar,’ zegt Jan, ‘want straks bedenken ik me nog.’

Hij legt de stok met de eenden over zijn schouder en loopt fluitend voor hen uit over de dijk.

Koert gaat naast hem lopen. ‘Hoe ver is het eigenlijk naar Kampen?’ vraagt hij.

Jan grijnst. ‘Ik heb een neef in Blokzijl,’ zegt hij. ‘Die vaart op Kampen, de ene dag heen, de andere terug.’

De neef van Jan de Kooiker heet ook Jan. Hij knikt aandachtig als Koert zijn vraag stelt: ‘Is het goed als we in Kampen betalen? We komen uit Hamburg en Herman van Kuinre heeft onze kogge gekaapt.’

‘Jan de Kooiker stuurt jullie?’ vraagt neef Jan.

Koert knikt. ‘Ik moest de groeten overbrengen,’ mompelt hij.

Hij ziet hoe neef Jan naar zijn jas kijkt. Het is een mooie overjas van stevig laken, met een warme bontvoering.

‘Als je me die jas geeft,’ zegt neef Jan, ‘dan kun je de rest in Kampen betalen.’

Koert zucht diep. Hij is alles al kwijt. Moet hij nu ook nog zijn jas inleveren?

‘Je mag blij zijn dat Herman hem niet heeft afgepakt,’ zegt neef Jan.

‘Vooruit,’ zegt Koert dan en hij trekt gelaten zijn jas uit. ‘Mannen!’ roept hij over zijn schouder naar Klaas en de rest van zijn bemanning. ‘We kunnen aan boord.’

En niet veel later kiest het scheepje van neef Jan het ruime sop. Het is aan alle kanten opgelapt. Koert bekijkt het eens goed. ‘Dit lijkt wel een oude Friese kogge,’ zegt hij.

Neef Jan knikt. ‘Nog van mijn grootvaders vader,’ zegt hij. ‘Die voer ermee naar de Oostzee en naar Vlaanderen. Maar dat is allemaal voorbij. Nu heb je die nieuwe koggen. Vier, vijf keer zo veel vracht gaat erin.’

‘Maar daarmee kunnen we niet zo ver de rivieren af,’ zegt Koert om iets aardigs te zeggen. ‘Dat kun je met deze platbodem natuurlijk wel.’

Weer voelt hij de pijn in zijn maag. Wat zou Herman van Kuinre met zijn mooie, nieuwe kogge doen?

‘Dat is waar,’ zegt neef Jan met zijn blik op de einder. Hij zwijgt. Verder valt er kennelijk niets te zeggen.

De wind waait en Koert snuift eens diep. Hij voelt zich al beter. Ze moeten veel laveren, maar er staat tenminste een stevige noordwestenwind. Koert vindt het niet erg om te moeten werken. Zo blijft hij warm. Hij drukt zijn muts vast op zijn haren en kijkt naar het zuiden. Ziet hij daar niet de monding van de IJssel met daarachter een puntje aan de horizon?

‘Kampen,’ zegt neef Jan. ‘Je ziet de Sint-Nicolaaskerk al.’

70

Koert knikt. Goddank, denkt hij.

Opgelucht zetten Koert, Klaas en de andere mannen nog voor de avond voet aan wal.

‘Maak je niet ongerust,’ zegt Koert tegen neef Jan. ‘Ik ben zo terug.’

Snel springt hij aan wal. Hij zet meteen de pas erin naar het huis van Caspar. Caspar is met Merrigje, een rijke, Kampense koopmansweduwe getrouwd, maar oorspronkelijk komt hij ook uit Hamburg. Een derde van de koopwaar op Koerts schip is van hem. Hij zal Koert helpen, net als Koert hem altijd heeft geholpen.

Koert loopt over de kade, langs de gigantische houten kranen, de talloze koggen die gelost en geladen worden en de Koornmarktspoort naar het hoge, bakstenen huis van Caspar. Naast de grote deur in het midden is de trap naar het keldergewelf. Tonnen bier worden door knechten voorzichtig over de keien naar beneden gerold. De andere koggen zijn dus goed aangekomen.

‘Is Caspar binnen?’ vraagt Koert.

De knecht kijkt verbaasd op en Koert ziet hem denken: Is dat Koert Petersen? Wat is er met hem gebeurd?

‘Koert!’ roept Merrigje als ze hem ziet. ‘Lieve Moeder Maria, je leeft nog! Kom binnen, kom binnen. Ik zal Caspar roepen. We hoorden al van Klaus dat ze je kwijt waren. Wat is er gebeurd?’

Het is gek, maar opeens kan Koert geen woord meer zeggen. Hij schudt zijn hoofd. 'De lading, mijn kogge,' brengt hij uit.

'Maar God heeft je gespaard,' zegt Merrigje vlug. Hij kan de tranen in haar stem horen, tranen van dankbaarheid. 'Kom, ga zitten,' zegt ze zorgzaam.

Intussen is Caspar het kantoor binnengekomen. 'Koert, mijn beste kerel, onze gebeden zijn verhoord,' zegt hij, terwijl hij Koert omhelst.

'Mijn mannen wachten nog bij een schipper uit Blokzijl,' zegt Koert dan. 'Ik moet hem nog negen schilling betalen.'

'Stuur jij Teunis even?' vraagt Caspar aan Merrigje. 'Haal het geld maar uit de kist.'

Koert slikt. 'De lading is verloren, Caspar,' zegt hij. 'En mijn schip ook.'

71

Caspar bijt op zijn lip. 'Herman van Kuinre, zeker?'

'Hij zei dat ik tol moest betalen, maar niemand heeft me ooit om tol gevraagd,' zegt Koert.

'Het is een schurk, een piraat,' zegt Caspar boos. 'Vooral Hamburgers zijn de klos. Maar samen met Zwolle en Deventer krijgen we hem wel klein.'

Koert kijkt zijn vriend aan. 'Wat denk je, krijg ik mijn kogge terug?'

Caspar zwijgt. Hij hoeft niets te zeggen. Eindelijk dringt het tot Koert door: die kans is verdraaid klein. Hij buigt zijn hoofd.

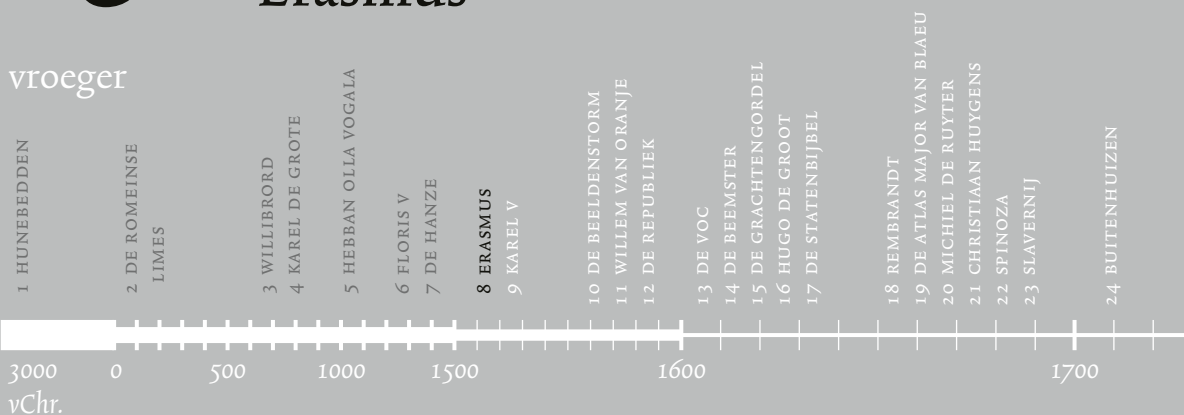
Dan voelt hij de hand van zijn vriend op zijn schouder. 'Ik zal je helpen,' zegt Caspar. 'Ik weet een goede kogge. De eigenaar is gestorven en zijn weduwe wil vast wel verkopen. Je moet de moed niet verliezen, Koert.'

Koert knikt. Het is waar, hij mag de moed niet verliezen. Hij leeft nog. Hij kan opnieuw beginnen. 'Ik ben blij dat ik jullie heb,' zegt hij.

8

Erasmus

vroeger

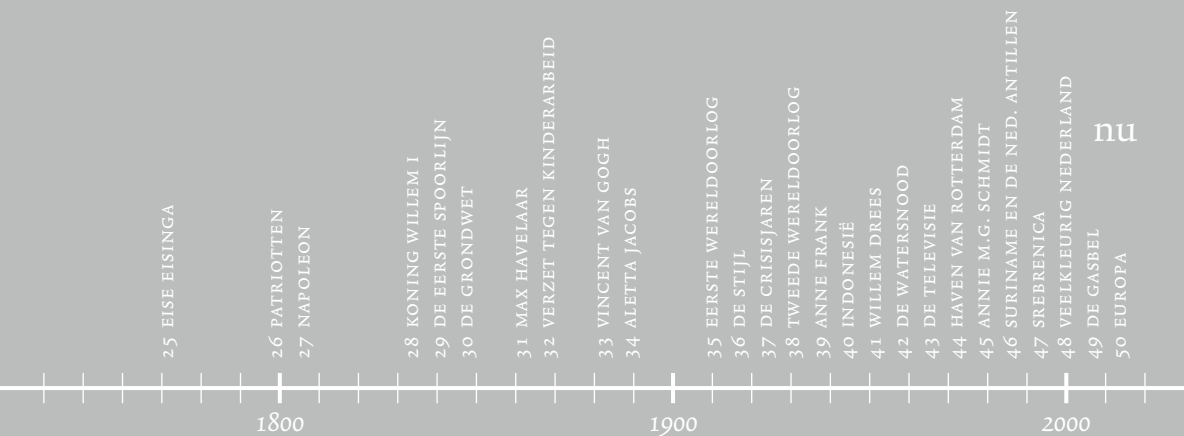
72

Heel veel lezen, heel veel schrijven en heel veel reizen. Zo kun je het leven van Desiderius Erasmus kort samenvatten. Erasmus werd waarschijnlijk in 1466 in Rotterdam geboren en hij stierf in 1536 in Zwitserland.

Toen zijn ouders ontdekten hoe slim hij was, zorgden zij ervoor dat hij naar de beste scholen kon. Eenmaal volwassen werd hij priester, maar hij ging niet het klooster in. Als secretaris van een bisschop mocht hij voor het eerst mee naar Rome. Erasmus zou daarna nog veel landen bezoeken en in verschillende landen wonen.

Erasmus was een 'humanist', dat betekende dat hij zich bezighield met de menselijke beschaving en met de rol die God speelt in een mensenleven. In die tijd was er maar één officiële kerk: de katholieke. Die vond dat alleen de kerk zelf zich met dit soort vraagstukken mocht bezighouden en schreef voor hoe de mensen hun leven moesten leiden. Erasmus vond dat de kerk zelf het goede voorbeeld hoorde te geven en was niet bang om er kritiek op te leveren.

In 1499 ontmoette Erasmus de Engelse advocaat Thomas More, die zijn beste vriend werd. Ook More vond zelf nadenken heel belangrijk. Dat nam de Engelse koning hem later niet in dank af. In 1535 werd More onthoofd.

nu

Erasmus schreef toen al een tijd met Margaret, de zeer intelligente dochter van Thomas More. Erasmus had haar al leren kennen toen ze nog heel jong was...

Een boek dat begon als een grap

Zwitserland, zomer 1509

‘Kom Rudolf, nog even,’ zegt Erasmus tegen zijn paard. Hij tikt het dier in zijn flank om hem aan te moedigen door te lopen. ‘Over een uurtje gaat het schemeren en zoeken we een plek voor de nacht.’

Rudolf lijkt het te hebben begrepen, want zijn sjokken verandert in een wat pittiger tred. Erasmus aait het dier over zijn nek. ‘Best paard,’ zegt hij. ‘Het is ook niet niks, zo’n reis van Rome naar Londen. Ik snap je wel.’

74

Hij kijkt om zich heen. Wat is het een schitterend landschap, dit Zwitserse bergland. Waar hij ook kijkt, zijn bergen. Vriendelijke ronde bergen, maar ook steile en puntige. Je zal hier toch in de winter moeten wonen, denkt Erasmus. Met sneeuw kan een mens hier geen kant op. Rudolf moet nu al zijn best doen om hem over het smalle, rotsige pad te loodsen.

Je kunt wel lekker rustig werken hier, denkt hij met een lach om de lippen. Want wat heeft een mens meer nodig dan boeken, papier, inkt en een veer om te overleven? Hier is stilte. En stilte helpt om goed na te denken. En dat is het fijnste wat er is. Nou ja, op het opschrijven van die gedachten na dan. En dan zó dat ook andere mensen het begrijpen en vervolgens aan het denken worden gezet. Zo zou het moeten gaan, tenminste.

‘Mensen zijn lui en gemakzuchtig, Rudolf,’ zegt hij hardop. ‘Ze nemen maar klakkeloos over wat priesters zeggen en wat dokters, rechters en koningen roepen en razen.’

Het paard hinnikt alsof hij wil aangeven dat hij het helemaal met zijn baas eens is. Dat haalt Erasmus uit zijn gepeins. ‘Je hebt gelijk, Rudolf. Het is mooi geweest voor vandaag. Ik zal daarginds vragen of er een plekje voor ons is in de stal.’

‘Ja, hoor. Plaats genoeg,’ zegt de eigenaar van de boerderij waar Erasmus aanklopt en hij wijst naar de schuur. ‘Ik zal de vrouw vragen of er nog wat soep en brood is.’

Als Erasmus wat later zijn draai probeert te vinden op een laag verse stro, denkt hij aan de boer en zijn vrouw die een wildvreemde man als hij, die ze duidelijk een beetje raar vinden, toch gastvrij ontvangen. Zo hoort het te zijn tussen mensen, mijmert hij. Dat ze elkaar vertrouwen en helpen.

Vriendschap. Echte vriendschap. Dat is nóg mooier. Zoals de bijzondere vriendschap die hij voelt voor Thomas More, de man naar wie hij onderweg is. Erasmus heeft maar één vriend als Thomas. Iemand die ook zo houdt van nadenken. Het is alweer een paar jaar geleden dat ze elkaar voor het laatst zagen. Ik zou hem eigenlijk een cadeau willen geven, denkt Erasmus. Een cadeau dat laat zien hoe belangrijk zijn vriendschap voor me is. Maar wat? Al piekerend valt hij in slaap.

75

‘Rudolf, ik weet het!’ zegt Erasmus blij als ze de volgende ochtend weer op pad zijn. ‘Ik weet wat ik Thomas ga geven! Het ligt zo vreselijk voor de hand. Ik kan hem nergens blijer mee maken dan met mijn gedachten. Ik ga een boek voor Thomas schrijven. Ja! Dat is het!’

Erasmus’ gedachten vliegen heen en weer in zijn hersenpan. Dan lacht hij. Hij gaat een grap uithalen met zijn vriend. Een denkgrap. More is zijn achternaam. En dat lijkt toch verdraaid veel op het Griekse woord ‘môros’. En drie keer raden wat dat woord betekent? Zot, dwaas, gek. Als Thomas iets niet is, dan is dat het wel. Het is juist een heel slimme en verstandige man. En hun gesprekken gaan ook altijd over serieuze dingen. Dat gaat Erasmus nu eens heel anders doen. Hij gaat nu juist schrijven over gekkigheid, over zotten en dwazen. Een Lof der Zotheid. Met een echte zot die het verhaal vertelt aan de lezer. Heerlijk! Erasmus heeft er al helemaal zin in.

In de weken die volgen, is Erasmus aan het schrijven. In zijn hoofd

dan, want tegelijkertijd paardrijden en inkt, een veer en papier vasthouden, dat gaat natuurlijk niet. En in het Latijn: de taal die Thomas en hij spreken en schrijven. Ook als Rudolf en Erasmus in Straatsburg aan boord gaan van een schip dat hen naar de kust moet brengen, lukt schrijven nog niet. Maar dat maakt niet uit. In Erasmus' hoofd vormt zich hoofdstuk na hoofdstuk.

Twee maanden duurt de reis. Dan rijden Rudolf en Erasmus Londen binnen. Erasmus kent het adres van alle brieven die hij zijn vriend de afgelopen jaren heeft geschreven. The Old Barge heet het huis en het ligt aan Bucklersbury, een drukke winkelstraat in het hartje van Londen.

76

‘Dit moet het zijn, Rudolf,’ zegt Erasmus. Hij staat voor een groot, stenen huis, het laatste van de lange straat. Hij bonkt op de zware, houten deur.

Niet veel later doet een jonge vrouw de deur open. ‘Ik kom voor de heer More,’ zegt hij en de vrouw maakt een lichte buiging.

‘Zeker, meneer. Wie kan ik zeggen dat er is?’

Maar nog voor hij zijn naam kan noemen, schiet een klein meisje langs de dienstbode. Hoe oud zou ze zijn? Vier, vijf? Ze kijkt heel helder uit haar ogen.

‘Bent u Erasmus?’ vraagt ze opgewekt. Hij knikt. ‘O, papa zal blij zijn!’ lacht ze en ze pakt zijn hand.

Erasmus wordt er een beetje verlegen van. Hij is het gewend te midden van priesters en professoren te zijn, mensen met macht en aanzien. Maar kinderen, die komt hij zelden tegen. ‘Wie ben jij?’ vraagt hij.

‘Margaret, meneer.’ En ze trekt hem door een lange gang naar een kamer waarvan de deur gesloten is. Zonder aarzelen gooit het meisje de deur open. ‘Papa, papa, kijk eens wie er is!’

Die avond praten de mannen honderduit. Maar de volgende ochtend na het ontbijt wil Erasmus aan de slag. ‘Heb je ergens een rustig plekje voor mij in huis?’ vraagt hij Thomas. ‘Ik heb een verrassing voor je, maar dan mag je me de komende dagen niet storen.’

‘Dat maakt me wel héél nieuwsgierig,’ zegt Thomas. ‘Ik krijg een cadeautje,’ zegt hij op geheimzinnige toon tegen Margaret.

‘Ik wil ook een cadeau,’ zeurt die.

‘Niks daarvan. Wij gaan samen verder met het leren van het alfabet.’

‘Nu al?’ zegt Erasmus verbaasd.

‘Jazeker,’ zegt zijn vriend. ‘Dit is een pienter kind en ik wil Engeland laten zien dat meisjes net zo goed kunnen studeren als jongens. Hoe eerder we beginnen, hoe beter.’

Erasmus knikt instemmend en gaat dan naar de kamer die Thomas hem wijst. Hij trekt de deur achter zich dicht, gaat aan tafel zitten, pakt zijn veer en schrijft in sierlijke letters: *Moriae Encomium*, het Latijn voor ‘Lof der Zotheid’.

Erasmus schrijft als een dolleman. Hij schrijft en schrijft en gunt zichzelf nauwelijks tijd om te eten en te slapen. Wat heeft een mens veel gevoelens, schrijft hij. Ze zitten overal in het lichaam. En daar boven in het lichaam, in een stukje van het hoofd, zit het verstand.

Dat kleine stukje van het grote lijf kan het natuurlijk nooit winnen van de rest. Geen wonder dat mensen hun verstand nauwelijks gebruiken! Neem al die wetenschappers die jarenlang aan een boek werken, dat uiteindelijk maar door een handjevol andere slimme koppen zal worden gelezen. Wat een dwaasheid om daar je tijd en energie in te stoppen! Veel slimmer is het om onzin te schrijven. Dan wordt je boek tenminste gelezen!

Grinnikend legt hij zijn veer neer en loopt naar het raam. In de winkelstraat ziet hij mensen voorbijlopen. Ze kwebbelen, doen zaken, komen haastig voorbij. Wat weten ze van elkaar? Wat weten ze van zichzelf? Staan ze weleens stil bij wat ze doen en vragen ze zich weleens af waarom ze het zo doen?

Erasmus pakt zijn veer weer en schrijft verder. Mensen jagen niets dan geluk na, schrijft hij, maar wat is dat? En geld natuurlijk. Of je nu paus bent, rechter, koning of gewoon burger: iedereen wil geld. Verstandige mensen, die zich niet om geld bekommeren, hebben nooit een cent. Zo zie je maar weer: verstandig zijn is niet handig. Je wordt er in ieder geval niet rijk van.

De vraag is natuurlijk: wat is wel verstandig – en wie is verstandig? ‘De mensen denken dat de paus, monniken, godsdienstgeleerden en priesters wijs zijn,’ mompelt Erasmus. ‘Was het maar waar.’ Als hij een eerlijk verhaal wil schrijven voor Thomas, dan moet hij hen niet sparen. En dus zichzelf niet sparen, want hij is ook een man van de kerk.

Neem nou eens monniken. Die hebben regels voor alles; voor de breedte van hun ceintuur, de hoeveelheid knopen in hun schoenveters en de lengte van hun haar. Maar dat maakt hen toch nog niet tot gelijke mensen? Ieder mens ziet er toch anders uit, al is de kleur van hun kledingstuk hetzelfde? En de pij van een bisschop of paus kan nog zo wit zijn, dat wil nog niet zeggen dat ze een smetteloos leven leiden. Ze zijn net zo belust op geld en macht als ieder ander. Sterker nog: geen mens leeft in meer luxe dan de mannen van de kerk, die toch juist de opdracht hebben eenvoudig te leven en de armen en kwetsbaren te helpen.

Zo schrijft Erasmus pagina na pagina tot hij op een avond aan Thomas More's deur klopt. 'Kijk eens,' zegt hij. 'Voor jou.' Hij geeft hem een stapel volgeschreven vellen. 'Cadeautje.'

79

Londen, zes jaar later

'Margaret?'

Margaret kijkt op van haar studieboek Grieks.

'Ik heb iets voor je,' zegt Thomas. Hij geeft haar een pakje.

Margaret kijkt verbaasd op en vouwt het bruine papier open. 'Moriae Encomium,' leest ze hardop. 'Lof der Zotheid!' laat ze erop volgen. Die titel kent ze. Vader heeft haar vaak verteld over dit boek dat de beroemde Erasmus speciaal voor hem heeft geschreven. 'Dat is jouw boek!' zegt ze enthousiast. 'Maar dat was toch een grapje van Erasmus?'

'Ik heb Erasmus ervan overtuigd dat het de moeite waard is om het boek te laten drukken,' zegt haar vader. 'Iedereen zou dit moeten lezen. Jij bent ook een More, dus jij moet het op een dag ook lezen. Je zult zien dat het een beroemd boek wordt. Het is zo slim en zo geestig: daar houden de mensen van.'

Maar Margaret leest het niet 'op een dag'. Ze begint er diezelfde avond nog aan.

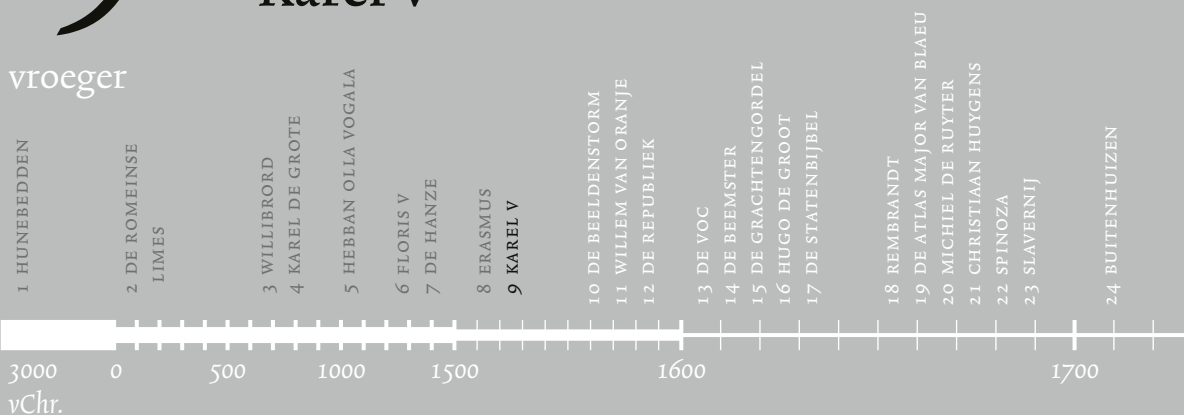
'Pa,' begint ze bij het ontbijt, 'kunnen we het hebben over het belang van het hebben van inzicht?'

Thomas More schiet in de lach en zegt: 'Dat kunnen we zeker!'

9

Karel V

vroeger

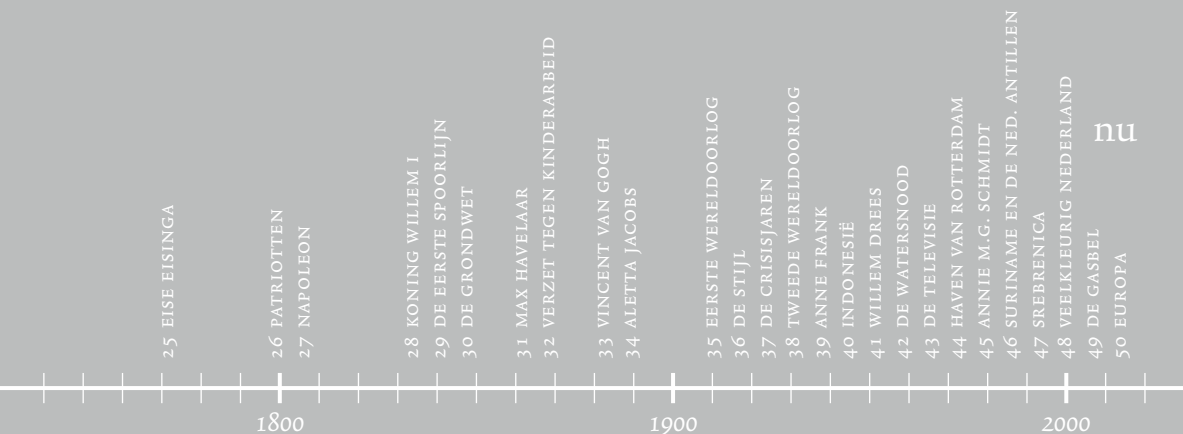

80

Karel V werd op 24 februari 1500 geboren. Zijn moeder was een Spaanse prinses en zijn vader een Bourgondische hertog: Filips de Schone. Ze noemden hun zoontje naar zijn beroemde overgrootvader Karel de Stoute – en misschien ook nog een beetje naar keizer Karel de Grote.

Toen vader Filips jong overleed, moest Karel al op zijn vijftiende regeren. Eerst alleen over de Nederlanden, maar een jaar later werd hij ook koning van Spanje en in 1519 werd hij tot keizer van het Duitse Rijk gekozen.

Hij had het niet makkelijk met dat enorme rijk. Hij wilde overal dezelfde regels en wetten invoeren, maar dat kostte moeite. Ondertussen moest hij voortdurend oorlog voeren, onder andere tegen de Franse koning en de Turkse sultan.

81

Karel was rooms-katholiek en hij wilde dat de kerk een eenheid bleef. Zijn tijdgenoot Maarten Luther had kritiek op de katholieke kerk en steeds meer mensen waren het met Luther eens. De kerk trilde op haar grondvesten en Karel deed zijn best om de opstand de kop in te drukken. Hij liet ketters, de opstandelingen, hard straffen. Maar uiteindelijk hielp het niet: veel mensen ruilden het rooms-katholicisme in voor het nieuwe luthers-protestantse geloof.

Wat men in het hart heeft...

Gent, juli 1521

Er loopt een bedelmonnik de bakkerij in. Zomaar. Andere mensen kopen hun brood bij Mariken of haar moeder die bij het open raam staan. En deze man loopt naar binnen alsof de bakkerij van hem is.

Mariken doet onwillekeurig een stap naar achteren. 'Vader!'

Die staat meteen naast haar. Hij is breedgeschouderd en heeft een dikke buik. Niemand kan Lieven de Zomere over het hoofd zien. Hij neemt de monnik van top tot teen op en zegt: 'U wilt een stuk brood?' Het klinkt alsof hij vraagt: 'Wilt u een klap?'

82

De monnik schudt zijn hoofd en laat zijn ogen door de bakkerij glijden. Wat zoekt hij? Wat doet hij hier? Brutaal stapt hij langs Marikens grote, sterke vader en begint kasten open te trekken. De eerste kast is een voorraadkast: er staan zakken meel in. De monnik zet de zakken opzij en kijkt erachter.

'Zeg! Wat denkt u wel niet?' Vader pakt de monnik bij zijn schouder, maar die veegt zijn hand weg alsof het een vies dier is. Vol minachting kijkt hij Marikens vader aan. Wat is dit voor een kerel?

Op dat moment komen er nog twee monniken de bakkerij binnen. Zwijgend lopen ze op een kast af die nog gesloten is. Ze klappen de deuren open en donderen alle voorwerpen uit de kast op de grond. Een voor een.

'Opdracht van keizer Karel,' zegt de eerste monnik. 'En van Giralmo Alexander, de pauselijke gezant. Wij zijn in hun gevolg de stad in gereden. We moeten alle ketterse boeken uit de huizen halen en meenemen naar de Sint-Jacobskerk.'

Ketterse boeken. Lieve hemel. Marikens hoofdhuid begint te prikken en ze krijgt het warm en koud tegelijk. Dit is slecht nieuws. Ze moet hulp halen.

Ze rent de winkel uit, maar op straat botst ze tegen een andere

monnik aan. Ze zijn overal. De hele straat is er vol mee. Met twee of drie tegelijk gaan ze de huizen van de burens binnen. Die kan ze dus ook niet meer om hulp vragen.

Ze draait om en loopt de bakkerij weer binnen. Haar hart slaat een slag over. Lieven de Zomere zit aan tafel met de monniken. Hij heeft zijn boek voor hen tentoongesteld en hij straalt van trots. Een seconde lang denkt Mariken dat haar vader ter plekke gek geworden is.

‘Ik ben lid van de rederijderskamer De Fonteine. De oudste van Gent. U weet toch wat dat zijn, rederijderskamers?’ Onschuldig glimlacht hij naar de monniken. ‘Misschien ook niet. In het klooster woont u immers ver van de wereld. Een rederijderskamer is een genootschap dat zich bezighoudt met taal. Wij maken refreinen en schrijven toneelstukken. We houden wedstrijden wie dat het beste doet. En dit is een boek dat over retorica gaat. De kunst van het spreken en schrijven.’ Hij laat zijn hand liefdevol over het boek gaan. ‘We hadden een prachtig stuk toen de keizer zes jaar geleden met onze stad kwam kennismaken.’

83

Zes jaar geleden. Mariken was toen nauwelijks zeven, maar ze kan zich de intocht van Karel goed herinneren. Hij was toen nog geen keizer, maar net heer der Nederlanden geworden. ‘Blijde Incomste’

werd zijn intocht genoemd. Het was voorjaar en de lucht was zacht. Mariken ging met haar moeder, vader en broertje naar de intocht kijken. Zij aan moeders hand en de kleine Fiel op vaders nek. De hele stad leek uitgelopen en hun gezin liep in de mensenmassa mee naar de stadspoort. De huizen waren versierd met feestelijk wapperende vlaggen.

‘Kijk, kijk!’ had de kleine Fiel blij geroepen en de hele meute had zich omgedraaid om te zien waar Fiel naar wees. Het waren jonge eendjes op de Leie geweest. Gekke Fiel. Later had hij nog gezegd, dat hij de eendjes het mooiste van de hele dag had gevonden.

Vader kende een van de stadswachten, en die had ervoor gezorgd dat hun gezin een geweldige plaats op de stadsmuren had gekregen.

Daar konden ze de intocht van Karel V precies zien. Wat een uitzicht! En wat konden ze ver kijken! Tussen de vers geploegde akkers door reed een grote stoet in de richting van de stad. Verontwaardigd krijsende kieviten, bang vanwege hun nesten, duikelden boven hun hoofd.

Mariken haalde diep adem. Zelfs op de stadspoorten kon je de lente ruiken. Toen viel haar oog op een groep prachtig uitgedoste ruiters die voor de stadspoort stond. 'Wie zijn dat, moe?'

Moeder sloeg een arm om haar heen. 'Dat zijn de burgemeesters van de stad en de deftigste kooplieden. Die heten Karel welkom.' Ze glimlachte. 'Net alsof hij hier voor het eerst komt. Hij is hier geboren. Het is onze Karel!'

Langzaam kwam de stoet dichterbij en Mariken kon ze beter zien. Voorop reed een groep heren die nog chiquere kleren aanhadden dan de burgemeesters. Hun gouden kettingen glansden in de zon.

‘Dat zijn de ridders van het Gulden Vlies. Daar is Karel de baas van,’ legde moeder uit.

Ridders? Mariken dacht dat die er heel anders uitzagen: met harnassen en zwaarden, en niet als heren met deftige kleren aan.

En toen zag ze Karel. Ze wist meteen dat de bleke, tengere jongen met de grote kin de heer der Nederlanden moest zijn. Hij zat op een paard met een gouden jurk aan. Dat weet Mariken zich nog te herinneren als de dag van gisteren. Echt. Het was een paard met een jurk aan. Volgens haar moeder heette het een sjabrak, maar voor Mariken bleef het een jurk. Om hem heen liepen ontelbare pages. De jongen op het paard was de belangrijkste van de hele stoet. Dat was meer dan duidelijk. En toch was Mariken teleurgesteld. Ze had altijd gedacht dat prinsen oogverblindend knap waren, maar dat was deze niet. Zelfs haar grote neef was nog knapper dan de hertog. Dit was een gewone jongen met een openhangende mond.

Na Karel volgde zijn tante Margaretha van Oostenrijk in een draagstoel. Om haar heen liepen hofdames, de een met een nog mooiere jurk dan de ander. De burgemeesters waren de stoet tegemoet gereden, muzikanten hadden hun instrumenten bespeeld, jongleurs hun ballen in de lucht gegooid, maar Mariken bleef een vaag gevoel van teleurstelling houden.

En nu is het zes jaar later en Karel brengt de stad Gent opnieuw een bezoek. Dit keer niet in het voorjaar maar in de zomer. In één week verzamelen de bedelmonniken alle ketterse boeken uit de hele stad en gooien die op een grote stapel voor de Sint-Jacobskerk.

Een paar dagen nadat de monnik de bakkerij van Lieven de Zomere binnenkwam, rijdt een keizerlijke heraut door de straten van Gent. Op alle straathoeken staat hij stil en blaast hij op zijn trompet.

‘Burgers van Gent, keizer Karel draagt u op allen naar de Jacobskerk te komen!’

Mariken staat de bakkerij te vegen als de heraut zijn boodschap vlak bij hun huis verkondigt. Zijn trompet dringt tot diep in het huis door en kippenvel trekt over Marikens hele lijf. Wat zou er nu gebeuren? Zouden de ketters publiekelijk gestraft worden? De monniken hebben het boek van Lieven meegenomen, maar de bakker hebben ze met rust gelaten. Mariken dacht nog dat ze er genadig vanaf gekomen waren, maar nu ineens lijkt alles anders.

‘Kom, Mariken. We gaan naar de kerk. In het huis van de Heer kan ons niets overkomen.’ Vader doet zijn schort af en hangt het aan de haak.

87

Moeder staat al bij de deur. Ze is witjes en de tranen biggelen over haar wangen.

‘Kom, vrouw. Ik heb niets om me voor te schamen en dus ook niets om bang voor te zijn.’ Met opgeheven hoofd stapt de bakker de deur uit.

Voor het eerst sinds jaren pakt Mariken haar moeders hand alsof ze nog een klein meisje is. Die is klam en samen volgen ze Lieven. De straten stromen vol met de opgeroepen burgers van Gent. De mensen praten zacht en bedrukt met elkaar, de spanning hangt in de lucht.

‘Moe, weet je nog?’ zegt Mariken ineens. ‘Toen keizer Karel zijn blijde incomste maakte in Gent, noemde jij hem “onze” Karel.’

Moeder knikt met een strak gezicht. ‘Hoe heb ik me ooit zo kunnen vergissen...’

Ze lopen achter elkaar over de Vrijdagmarkt in de richting van de kerk. Ineens gaat er een geroezemoes door de menigte en iemand stoot Mariken aan. Hij wijst en Mariken kijkt. Dan ziet ze het. Er is een enorm schavot opgericht en op het schavot ligt een enorme berg boeken. Het kriebelt in Marikens buik. Wat betekent dit? Dat de boeken gestraft gaan worden en niet de mensen?

Ze hoeft zelf niet na te denken waar ze loopt, de menigte duwt haar vanzelf naar de kerk. Zo vol heeft ze die nog nooit gezien. Alle Gentenaren zijn er samengekomen; mannen, vrouwen en kinderen. De kerk is koel, maar de mensen staan heel dicht tegen elkaar en ze brengen de warmte van buiten mee. Marikens neus vult zich met de geur van zweet en warme lichamen. Omdat ze klein van stuk is, kan ze nauwelijks iets zien.

‘De keizer!’ zegt haar vader zacht en hij knikt in de richting van het altaar. ‘Wacht maar.’ Hij tilt haar op en dan ziet ze hem ook. Hij zit in de kerkbank die van zijn familie is. De adel mag zitten, maar gewone mensen moeten staan. Ze herkent de keizer van zes jaar geleden. Hij is ouder geworden, maar niet knapper. Hij is nog steeds niet al te groot en zijn mond hangt ook nu weer open.

88

Dan begint de mis. Een onbekende priester spreekt in het Latijn en zwaait de wierook dreigend door de kerk. Hij dondert en raast, maar Mariken verstaat er niets van. Haar vader heeft gelijk: de mis zou gewoon in hun eigen taal moeten zijn. Volgens de priesters is Latijn de taal die God verstaat, maar waarom zou hij de taal van de gewone mensen niet begrijpen? Mariken gelooft er niets van.

De mis duurt uren, en Marikens voeten worden moe. Ze wiebelt om ze te ontlasten. Moeder leunt tegen vader, en die zucht af en toe diep.

Eindelijk is het afgelopen en de Gentenaren lopen achter elkaar de kerk uit. Door knechten van de keizer worden ze in de richting van de Vrijdagmarkt gedirigeerd. Nu gaat het gebeuren. Nu worden de boeken gestraft. Mariken weet het zeker. En zou dat alles zijn? Of zouden de mensen daarna volgen?

Mannen met fakkels steken de boekenberg aan en het duurt niet lang of het vuur laait hoog op. Vlammen reiken naar de hemel en de boeken knetteren. Het ziet er feestelijk uit. Mariken kan het niet helpen, maar ze vindt het een mooi gezicht.

‘Ah!’ roept een man voor haar.

Lieven geeft hem een por. Mooi vinden mag niet.

Dan draait de man zich om en zegt: 'Al verbrandt men de boeken, wat de mensen in het hart hebben wordt daarmee niet vernietigd. En daarom kunnen we best van dit vuur genieten.'

Mariken lacht. Dat heeft die man mooi gezegd! Wat in het hart zit, kan door niemand vernietigd worden.

